

کتابخانه شخصی آیت‌الله بهاری همدانی (ره)

سید محمود مرعشی نجفی

مطلب دیگر آن‌که در گزارش نخست متأسفانه چند غلط راه یافته است و همچنین بعضی موارد نیاز به توضیح بیشتر دارد که ذیلاً می‌آید:

(الف) ردیف ۲۵، نام رساله نخست، کن فسیکون آمده که صحیح آن کن فیکون است.

(ب) ردیف ۳۷، رساله دوم مغایرة الاجزاء و القبول آمده، که نام اصلی آن مفارقة الاجزاء و القبول است.

(ج) ردیف ۵۹، کتاب سلاح الحازم لدفع الظالم به عربی است، نه فارسی.

(د) ردیف ۶۰، نام دیگر کتاب روح الجوامع، ودج الجوامع است. و نسخه دیگری غیر از دو نسخه معرفی شده، در کتابخانه آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) به شماره ۴۷۷۱ موجود است که آن نیز جلد اول کتاب و شامل ۱۳۵ برگ و در قطع رقعی است.

(ه) ردیف ۶۲، کتاب حقیقت اسلام در اصول دین نیز به جز دو نسخه معرفی شده، نسخه اصلی دیگری به خط مؤلف به شماره ۳۳۱۳ در جلد ۹ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) معرفی گردیده است که در ۵۵ برگ و در قطع رقعی است.

(و) ردیف ۱، کتاب المزار شیخ مفید، نسخه خطی دیگری در سده ۱۱ ق کتابت شده و ناقص بوده است و مرحوم بهاری آن را تکمیل و در حاشیه تصحیح کرده و شامل ۱۵۵ برگ در قطع جیبی است.

در صفحه آغاز گزارش قبلی سال مهاجرت آن مرحوم از

بخش دوم

در شماره پیش، بخشی از گزارش درباره کتابخانه مرحوم آیت‌الله حاج شیخ محمدباقر بهاری همدانی (متوفی ۱۳۳۳ ق) را آوردیم. پس از مدتی مجدداً تعدادی از وارثان آن مرحوم بخش پایانی مجموعه آثار علمی ایشان را برای فروش به کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) ارائه نمودند. چون بخش اندکی در چند سال قبل و نیز بخش قابل توجه دیگری را نیز در چند ماه گذشته برای کتابخانه خریداری کرده بودم، لذا به منظور عدم پراکندگی این نسخه‌های علمی سودمند آنها را نیز خریداری کردیم. این نسخه‌ها بیشتر نسخه اصلی و به خط مبارک آن مرحوم است، که در این گزارش فهرست آنها را آورده‌ایم. بنابراین، با توجه به سه مرحله خریداری نسخه‌های خطی کتابخانه مرحوم بهاری، احتمالاً تمامی نسخه‌های خطی ایشان، به جز پنج نسخه که در کاظمین به یکی از کتابخانه‌ها اهدا گردیده، به کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) انتقال یافته است.

یادآور می‌شود آن مرحوم معمولاً آثار تألیفی خود را در دو یا سه نسخه کتابت می‌کرد: ۱. مسوده؛ ۲. مییضه؛ ۳. نسخه تکمیلی.

لذا در این گزارش و نیز گزارش قبلی بعضی نسخه‌ها مکرر و تا سه نسخه اصلی وجود دارد و از لحاظ مقابله و تصحیح برای چاپ بسیار سودمند است.

نجف اشرف به زادگاهش بهار همدان، به نقل از بازماندگانش، سال ۱۳۱۶ ق آمده است، لیکن در پشت برگ آغاز مجموعه شماره ۱۵، به خط فرزند ایشان مرحوم حجت‌الاسلام حاج شیخ محمدحسین بهاری همدانی، سال ۱۳۱۷ ق آمده است. اینک به معرفی نسخه‌هایی که به تازگی از وارثان آیت‌الله بهاری همدانی خریداری شده می‌پردازیم:

۱. مطلع الشمس فی فضل حمزة و جعفر ذی‌الجناحین، به عربی، تألیف مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی و به خط مبارک ایشان است. این جلد کاملترین نسخه اصلی این کتاب است که در سال ۱۳۰۹ ق در نجف اشرف کتابت شده است. دو نسخه مسوده اصلی دیگر از این کتاب در مجموعه قبلی وجود دارد که یک نسخه مسوده آن در فصلنامه شهاب، شماره ۱۲، در گزارش کتابخانه بهاری به شماره ۱۷ معرفی شده که در صبح پنجشنبه ۲۹ رجب سال ۱۳۰۵ در نجف اشرف کتابت شده است. آن‌گاه میبضه این نسخه را در سی‌ام رمضان سال ۱۳۰۵ به پایان برده است. سپس چون مطالب بیشتری یافته است، به تدریج جمع‌آوری نموده و مجدداً با تجدیدنظر و اضافات آن را به صورت مجموعه فعلی فراهم نموده است. خط نسخ، عناوین قرمز، قطع رقعی، جلد تیماج مشکئی.

۲. تعلیقه علی الفوائد الملیة فی شرح النفلية، به عربی، تألیف مرحوم بهاری، به خط مؤلف، قطع جیبی، خط نسخ و نستعلیق. در برگ پایانی مرحوم آیت‌الله حاج شیخ محمدرضا، برادر مؤلف، به خط خود چنین نوشته است: «انتهی ما علّقه حجة الاسلام حاجی شیخ محمدباقر بهاری مقیم همدان طاب‌ثراه، اخی من ابی و امی، جفّ قلمه الشریف و انا الاحقر محمدرضا بن حاج محمدجعفر طاب‌ثراهما.»

۳. مجموعه سه رساله از آثار مرحوم آیت‌الله شیخ محمدباقر بهاری همدانی، به خط مؤلف، بدین ترتیب: ۱. صلاة الجماعة؛ ۲. کتاب الاجارة؛ ۳. امر مسئله الامر مع العلم بانتقاء شرطه. این نسخه مسوده اصلی است. فرزند مؤلف بر فراز برگ آغاز چنین نوشته است: «الوالدی الماجد الحاج شیخ محمدباقر البهاری الهمدانی تغمده الله بغفرانه، انا العاصی محمدحسین.» خط نسخ، قطع رقعی، جلد تیماج زرشکی.

۴. سلاح الحازم لدفع الظالم، در اعتقادات، به عربی، تألیف

مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی، نسخه میبضه، به خط مؤلف، که آن را در عصر روز جمعه پانزدهم ذی‌حجه سال ۱۳۱۰ در نجف اشرف کتابت کرده است. نسخه مسوده اصلی این کتاب نیز در شماره ۱۲ فصلنامه شهاب در گزارش بخش نخست کتابخانه بهاری به شماره ۶۰ معرفی گردیده است. خط نسخ، عناوین قرمز، ۳۳۵ صفحه، قطع رقعی، جلد تیماج قرمز ضریبی با ترنج و سرترنج.

ضمناً یک نسخه اصلی دیگر به خط مبارک مؤلف به شماره ۴۷۷۱ در جلد ۱۲ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه بزرگ آیت‌الله‌العظمی مرعشی نجفی (ره) معرفی شده و شامل ۱۳۵ برگ در قطع رقعی و جلد تیماج قرمز است. در این اثر، مرحوم بهاری، به گفته‌های ابن حجر هیتمی در رساله تطهیر الجنان و اللسان عن الخطور و النفوه بثلث معاوية بن ابی سفیان پاسخ داده است.

۵. مجموعه سه رساله در یک جلد، از آثار مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی، نسخه میبضه اصلی، به خط مؤلف. این رساله‌ها عبارت‌اند از: ۱. الدعوة الحسينية الى مواهب السنية، به عربی، خط نسخ، عناوین قرمز، کتابت سال ۱۳۱۱ ق در نجف اشرف، ۷۸ صفحه؛ ۲. رساله عربی، شامل احادیث و روایاتی که اخطب خوارزم در کتاب المناقب خود نیاورده است. خط نسخ، عناوین قرمز، کتابت در ماه صفر سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف، ۱۱ صفحه؛ ۳. ابھی الدرر فی تکملة عقد الدرر فی اخبار الامام المنتظر (ع) من طریق العامة، به عربی، نسخه میبضه اصلی، به خط مؤلف در شب هفتم شوال سال ۱۳۰۹ در نجف اشرف. خط نسخ، عناوین قرمز، ۳۱ صفحه. در پشت برگ آغاز این مجموعه، مرحوم آیت‌الله حاج شیخ محمدرضا بهاری، برادر مؤلف، چنین نوشته است: «فقد وهب الجنب المصنّف اطال الله بقاء هذا الكتاب المستطاب لی فی شهر رمضان المبارك من شهور سنة خمسة عشر و ثلثمائة بعد الالف (۱۳۱۵) و انا الاحقر محمدرضا بن محمدجعفر الهادی.» قطع رقعی بزرگ، جلد تیماج قرمز مجدول.

۶. مجموعه شامل دو کتاب، بدین ترتیب: ۱. عقد الدرر فی اخبار الامام المنتظر (ع)، به عربی، از ابی بدر یوسف بن یحیی السلمی الشافعی. نسخه نفیسی به خط مبارک مرحوم آیت‌الله

۲۶ ص؛ ۳. رساله ابوالحسن احمد بن محمد بن عبدالله بکری، به عربی، کتابت دهه آخر جمادی الثانی سال ۱۲۹۷، ۳۴ ص؛ ۴. رساله فی معرفة ساعات و اللیل، به عربی، شامل شش فصل و یک خاتمه، مؤلف مجهول، کتابت در ۱۸ ربیع المولود سال ۱۲۹۶، ۲۸ ص. این مجموعه به خط نسخ و بعضی از حواشی به خط نستعلیق نوشته شده است. قطع جیبی، جلد مقوایی، عطف پارچه سفید.

۱۱. رساله عربی در تفسیر آیه شریفه: «وَقَضَيْنَا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ» درباره حضرت ولی عصر (عج)، تألیف مرحوم آیت الله بهاری همدانی، نسخه اصلی به خط مؤلف. کتابت سال ۱۳۲۱ ق در همدان، خط نستعلیق، عناوین قرمز، قطع جیبی، ۱۹ برگ، این نسخه مسوده اولی مؤلف است که قلم خوردگی دارد. جلد تیماج قهوه‌ای یک لایی.

۱۲. مجموعه در اصول، به عربی، شامل التسامح فی ادلة السنن؛ مسئله الاجزاء؛ المطلق و المقید؛ المجمل و المبین؛ بعض الکلام فی المشتق؛ تألیف مرحوم آیت الله بهاری همدانی، نسخه اصلی به خط مؤلف، این نسخه مسوده اولی مؤلف است و قلم خوردگی دارد. خط شکسته نستعلیق، ۷۲ برگ، قطع رقعی کوچک، جلد تیماج حنایی ضربی مجدول با ترنج و سرترنج.

۱۳. مجموعه نفیس تألیف مرحوم آیت الله بهاری همدانی، به عربی، نسخه مسوده اولی اصلی به خط مؤلف، بدین ترتیب:

۱. تلخیص چهار رساله از رسائل رجالیه مرحوم حجت الاسلام سید محمدباقر شفتی اصفهانی، شامل احوال ابوبصیر که در شب یازدهم رمضان سال ۱۳۱۳ نوشته است (۲۲ برگ). و احوال اسحاق بن عمار که در دوازده شوال سال ۱۳۱۳ ق نوشته است. (۲۸ برگ). همچنین حسین بن خالد، کتابت در ۲۲ شوال سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف (۱۲ برگ)؛ ۲. رساله تنزیه المشاهد عن دخول الاباعد، به عربی، کتابت عصر روز دهم جمادی الآخر سال ۱۳۱۱ در نجف اشرف، ۱۳ برگ؛ ۳. تلخیص رساله شافیه رجالیه سید محمدباقر حجت الاسلام شفتی اصفهانی درباره ابراهیم بن هاشم قمی، ۲۱ برگ، کتابت روز یازدهم صفر ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۴. تلخیص تعدادی دیگر از رسائل رجالیه

حاج شیخ محمدباقر بهاری همدانی که در کربلا از روی نسخه موجود در کتابخانه موقوفه مرحوم سید علی اکبر قزوینی کتابت کرده است. خط نسخ، عناوین قرمز؛ ۲. ابهی الذرر فی تکملة عقد الذرر فی اخبار الامام المنتظر (ع) من طریق العامة، به عربی، از مرحوم آیت الله بهاری همدانی، نسخه مبیضة اصلی دوم، به خط مبارک ایشان، که در شب هفتم شوال سال ۱۳۰۹ در نجف اشرف کتابت کرده است. نسخه مسوده اصلی اولی نیز در همین مجموعه آمده است. ۲۳ برگ، خط نسخ، عناوین قرمز، قطع رقعی، جلد تیماج قرمز.

۷. البیان لحقیقة الایمان، به عربی، از مرحوم آیت الله بهاری همدانی، نسخه مبیضة اصلی دوم، به خط مبارک مؤلف، که در آخر ربیع المولود سال ۱۳۱۰ در نجف اشرف کتابت کرده است. خط نسخ، عناوین قرمز، ۱۴۸ صفحه، قطع رقعی، جلد تیماج قرمز.

۸. التنبیه علی امر الکتب، به عربی، از مرحوم آیت الله بهاری همدانی، نسخه مبیضة اصلی، به خط مؤلف، که در شب نهم رمضان سال ۱۳۰۹ در نجف اشرف کتابت کرده است. نسخه مسوده اولی اصلی این کتاب در شماره ۱۲ فصلنامه شهاب در گزارش نخست کتابخانه بهاری به شماره ۷ معرفی گردیده است. ۴۷ برگ، قطع رقعی، خط نسخ، عناوین قرمز، جلد تیماج قرمز. در این کتاب نسخه‌های چاپ شده در مصر را که تحریف کرده‌اند معرفی می‌نماید و بسیار موضوع تازه‌ای را مطرح می‌کند.

۹. الخلل فی الصلاة یا المخلاة فی الصلاة یا الذهب المسبوك فی خلل الصلاة و الشکوک، به عربی، که متن آن از کتاب شرایع محقق حلّی است. تألیف مرحوم آیت الله بهاری همدانی، نسخه اصلی به خط مبارک ایشان، که در سال ۱۳۰۲ ق در نجف اشرف کتابت کرده است. قطع رقعی کوچک، خط شکسته نستعلیق، ۳۷۰ صفحه، عناوین مشکی، جلد تیماج حنایی ضربی مجدول با ترنج و سرترنج.

۱۰. مجموعه چهار رساله کوچک در یک مجلد به خط مرحوم آیت الله حاج شیخ محمدباقر بهاری همدانی، بدین ترتیب: ۱. الاربعین، به عربی، احتمالاً از مولی محمدتقی مجلسی، ۱۲ ص؛ ۲. مجموعه روایات و احادیث به عربی،

مرحوم سید محمدباقر حجت‌الاسلام شفتی اصفهانی، به عربی، بدین شرح: ۱. اتحاد معاویة المنسوب الی شریح مرّة و الی میسرة اخری، ۶ برگ؛ ۲. محمد بن الفضیل الراوی عن ابی الصباح الكنانی، ۴ برگ؛ ۳. محمد بن خالد برقی، ۴ برگ؛ ۴. احمد بن محمد بن خالد البرقی، ۲ برگ؛ ۵. محمد بن احمد الراوی عن العمرکی و عنه ابن محبوب، ۲ برگ؛ ۶. محمد بن اسماعیل الراوی عن المفضل و عنه الكلینی، ۷ برگ. کتابت شب ۲۸ ربیع‌المولود سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۷. ابو جعفر احمد بن محمد بن عیسی القمی، ۴ برگ. کتابت روز جمعه، هفتم ربیع‌الثانی سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۸. شهاب بن عبد ربّه الكوفی، ۳ برگ. کتابت دهم ربیع‌الثانی سال ۱۳۱۳؛ ۹. عبدالحمید بن سالم العطار و ابنه محمد بن عبدالحمید، ۳ برگ. کتابت عصر پنجشنبه سیزدهم ربیع‌الثانی سال ۱۳۱۳؛ ۱۰. عمر بن یزید، ۵ برگ. کتابت شب چهاردهم جمادی‌الاولی سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۱۱. الملقب ماجیلویه و انهم اربعة و احوالهم، که عبات‌اند از: محمد بن علی بن ابی‌القاسم و عمّه محمد بن ابی‌القاسم و ابن عمّه علی بن محمد بن ابی‌القاسم و من احفاد عمّه محمد بن علی بن محمد بن ابی‌القاسم، ۶ برگ. کتابت عصر پنجشنبه ۲۶ جمادی‌الاولی سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۱۲. محمد بن سنان الزهرانی و حسن حاله، ۱۱ برگ. کتابت عصر سه‌شنبه اول جمادی‌الآخر سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۱۳. محمد بن عیسی بن عبید الیقطنی، ۱۳ برگ. کتابت دوازدهم جمادی‌الثانی سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۱۴. فی عدة الکافی، ۱۶ برگ. کتابت بیستم جمادی‌الآخر سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۱۵. سهل بن زیاد، ۶ برگ. کتابت ۲۳ جمادی‌الآخر سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۱۶. حماد بن عیسی الجهینی، ۸ برگ. کتابت ۲۷ جمادی‌الآخر سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف؛ ۱۷. أبان بن عثمان الاحمر و اصحاب الاجماع، ۱۱ برگ. کتابت ۲۸ رجب سال ۱۳۱۳ در نجف اشرف.

قطع این مجموعه رقعی کوچک و به خط نسخ مؤلف است. چون نسخه مسوّدۀ اولی مؤلف است، قلم خوردگی بسیار دارد. عناوین قرمز، جلد تیماج قرمز ضربی مجدول با ترنج و سرترنج.

۱۴. همان مجموعه قبلی با همان خصوصیات، نسخه مییضه

اصلی، به خط مؤلف، که از روی نسخه مسوّدۀ قبلی کتابت کرده است؛ با همان تاریخ کتابتهای قبلی، قطع رقعی، خط نسخ، عناوین قرمز، جلد تیماج قرمز ضربی مجدول با ترنج و سرترنج.

۱۵. مجموعه شامل سه رساله از تألیفات مرحوم بهاری همدانی، نسخه مییضه اصلی به خط مؤلف، بدین شرح: ۱. اضافة النور فی الامام المستور، به عربی، درباره حضرت ولی عصر (عج). کتابت اوایل شوال سال ۱۳۱۷ در روستای بهار همدان؛ یعنی سال مهاجرت ایشان از نجف اشرف به زادگاه خود. ۷۹ ص، خط نسخ، عناوین مشکی؛ ۲. قامعة اللجاج و دافعة الحجاج، به عربی، درباره حضرت ولی عصر (عج)، ۳۰ ص. کتابت ۲۸ شوال سال ۱۳۱۳ در روستای بهار همدان؛ زمانی که برای چند روز استراحت از نجف به بهار آمده و آن‌گاه مراجعت کرده است؛ ۳. ایضاح المرام فی امر الامام، به عربی، درباره حضرت ولی عصر (عج). کتابت روز شنبه پانزدهم ذی‌قعدة سال ۱۳۱۳ در روستای بهار همدان، ۷۹ ص. قطع جیبی. مرحوم آیت‌الله حاج شیخ محمدحسین بهاری، فرزند مؤلف، در برگ قبل از آغاز مجموعه چنین نوشته است: «باسمه تعالی، از تاریخ تألیف و کتابت این سه کتاب مجلد در این جلد، سه مطلب استفاده می‌شود: ۱. سال مراجعت آیت‌الله بهاری (ره) در سنه ۱۳۱۷ هجری قمری بوده، نه ۱۳۱۸ که بعضیها گفته‌اند؛ ۲. چقدر کوشا بوده در خدمت به شرع مقدس که به محض اتمام جلد اول در اوایل شوال همین سال، شروع می‌فرماید در تألیف جلد دیگر در ۲۸ همان ماه آن را به پایان می‌رساند و فوراً شروع می‌فرماید در تألیف جلد دیگر و در پانزدهم ذی‌قعدة همان سال او را به پایان می‌رساند. مزره العاصی محمدحسین بن محمدباقر عفی عنهما فی لیلۀ ۲۴ شهر رمضان المبارک ۱۴۰۶». جلد تیماج قرمز.

۱۶. روح الجوامع یا ودج الحوامع، در رجال، به عربی، جلد اول، تألیف مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی، نسخه مسوّدۀ اصلی اولی کتاب، به خط مؤلف. متأسفانه تاریخ کتابت ندارد. خط شکسته نستعلیق، عناوین قرمز، قطع رقعی کوچک. یک نسخه مییضه اصلی دیگر در گزارش نخست کتابخانه بهاری به شماره ۶۰ در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ معرفی شد. همچنین

صفحه؛ ۲. مغایرة و یا مفارقة الاجزاء و القبول، به عربی، ۸ صفحه، کتابت شب هیجدهم رمضان سال ۱۳۲۹؛ ۳. تزویج الصغیرة فی المدة القلیلة، به عربی، ۸ صفحه، کتابت صبح شانزدهم رمضان سال ۱۳۲۹؛ ۴. فی المولود من الزنا، به عربی، ۹ صفحه، کتابت شب بیستم رمضان ۱۳۲۹؛ ۵. دین المقتول، به عربی، ۵ صفحه، کتابت شب ۲۲ رمضان سال ۱۳۲۹؛ ۶. تکلیف الکفار بالفروع و ملحقه، به عربی، ۳۵ صفحه، کتابت عصر ۲۲ رمضان ۱۳۲۹؛ ۷. ذیل رساله تکلیف الکفار، به عربی، ۱۰ صفحه، کتابت رمضان سال ۱۳۲۹. قطع جیبی، به خط نستعلیق مؤلف، عناوین مشکئی، جلد تیماج قهوه‌ای یک لایه مجدول. ۲۰. مجموعه سه رساله در یک مجلد، از تألیفات مرحوم آیت‌الله بهاری، نسخه مبیضة اصلی به خط مؤلف، نسخه مسوده اصلی اولی این مجموعه به شماره ۲۱ در گزارش نخست کتابخانه بهاری در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ آمده است: ۱. العلائم لاهتداء الهوائم، به عربی، در احوال حضرت ولی عصر (عج). تألیف اواخر ذی‌قعدة سال ۱۳۱۸ در روستای بهار همدان. این مبیضة نیز از روی نسخه مسوده یاد شده در بیستم ذی‌حجه همان سال کتابت شده و در ۲۶ شوال سال ۱۳۱۹ آن را در همدان مقابله و تصحیح کرده است. ۹۴ برگ، خط نسخ مؤلف، عناوین قرمز؛ ۲. تکملة کتاب العلائم لاهتداء الهوائم، به عربی، نسخه مبیضة اصلی به خط نسخ مؤلف، عناوین مشکئی، ۱۲ برگ؛ ۳. رساله به عربی، شامل روایات و احادیث درباره شهر جابرسا و جابلقا. نسخه مبیضة اصلی به خط مؤلف که در شب دهم شوال سال ۱۳۲۱ ق کتابت کرده است. ۴۶ برگ، خط نسخ مؤلف، عناوین مشکئی، قطع جیبی، جلد تیماج مشکئی مجدول فرسوده.

۲۱. حاشیه رسائل، بخش نخست، عربی. تألیف مرحوم آیت‌الله بهاری، مسوده اصلی اولی به خط ایشان شامل حجیت ظن و بخشی دیگر از این کتاب به شماره ۱۳ در گزارش نخست کتابخانه بهاری در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ آمده است. خط شکسته نستعلیق مؤلف، عناوین مشکئی، قطع رقعی، جلد تیماج حنایی ضربی مجدول با ترنج و سرترنج. ۲۲. بخش دوم حاشیه قوانین الاصول، به عربی، از مرحوم بهاری، نسخه مسوده اصلی اولی به خط مؤلف، نسخه مبیضة

یک نسخه مسوده اصلی دیگر از جلد اول کتاب به شماره ۲۴۷۷ در جلد ۷ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه بزرگ حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) آمده است. ۲۹۵ برگ، قطع رقعی کوچک، جلد تیماج قرمز. متأسفانه هر سه نسخه اصلی که معرفی شد، جلد نخست کتاب است و از جلد دوم آن اطلاعی نداریم. شاید موفق به تدوین آن نشده باشد. در این کتاب مرحوم بهاری از چند کتاب رجالی استفاده کرده است، و برای هر یک رمزی قرار داده و بیشتر از جامع الرواة مرحوم اردبیلی استفاده نموده است. در پشت برگ آغاز نسخه معرفی شده در فهرست کتابخانه تلخیص کتاب جامع الرواة نام نهاده شده است. مجلد حاضر نیز از آغاز حرف الف تا پایان حرف ح است. جلد تیماج مشکئی فرسوده.

۱۷. مجموعه سه رساله از تألیفات مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی، نسخه مسوده اصلی اولی کتاب، به خط مؤلف، نسخه مبیضة اصلی این مجموعه نیز در شماره ۱۲ فصلنامه شهاب در گزارش نخست کتابخانه بهاری به شماره ۲۵ آمده است: ۱. رساله درباره آیه شریفه کُن فیکون، به عربی، کتابت سال ۱۳۳۱ ق در همدان، ۲۵ برگ؛ ۲. رساله در عدالت، به عربی، ۱۰ برگ؛ ۳. التحصیل فی معنی التفصیل، به عربی، ۴۸ برگ، قطع رقعی کوچک. این نسخه چون مسوده اصلی اولی مؤلف است، قلم خوردگی و پراکندگی دارد. خط نستعلیق، عناوین قرمز، جلد مقوایی، عطف و گوشه‌ها تیماج قهوه‌ای سوخته.

۱۸. نثار اللباب فی تقبیل التراب فی استحباب تقبیل العتبه فی المشاهد المشرفة و ابطال توهم المنع منه، به عربی، تألیف مرحوم آیت‌الله بهاری. تألیف این کتاب در عصر روز شنبه سوم ربیع‌الثانی سال ۱۳۱۱ در نجف اشرف به پایان رسیده و این نسخه نیز در روز پنجشنبه از ماه ربیع‌الثانی همان سال به خط نسخ علی اکبر همدانی نجفی کتابت شده است. عناوین قرمز، ۶۵ ص، قطع جیبی، جلد تیماج قرمز مجدول یک لایه.

۱۹. مجموعه هفت رساله از تألیفات مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی، نسخه مبیضة اصلی کتاب به خط مؤلف. نسخه مسوده این مجموعه به شماره ۳۷ در گزارش نخست کتابخانه بهاری در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ آمده است: ۱. الجمع بین فاطمیتین، به عربی، کتابت شب سیزدهم رمضان سال ۱۳۲۹ در همدان، ۱۶

کتابخانه بهاری در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ آمده است. ۲۱۶ برگ، خط نسخ مؤلف، عناوین قرمز. چون نسخه مسوده اصلی اولی است، قلم خوردگی بسیار دارد. قطع رقعی کوچک، جلد تیماج قرمز.

۲۷. مقتضب الاثر فی الاثمة الاثنی عشر، به عربی، تألیف ابو عبد الله احمد بن محمد بن عیاش، نسخه نفیس به خط مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی که از روی نسخه مورخ ۵۷۵ ق به خط محمد بن احمد بن محمد بن عبد‌الکریم بن عبد‌الجبار بن حسین بن محمد بن احمد بن ابی‌الفتح همدانی از نسخه مورخ ۳۰۴ ق در نجف اشرف کتابت شده است. ۵۲ صفحه، خط نسخ، عناوین قرمز، قطع جیبی، جلد تیماج قرمز یک لایه.

۲۸. تعلیقه بر کتاب بیع شیخ انصاری، عربی، تألیف مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی، جلد ۱ و ۲، نسخه اصلی به خط مؤلف، خط شکسته نستعلیق، عناوین قرمز، قطع رقعی کوچک، ۲۶۰ برگ، جلد تیماج مشکی فرسوده.

۲۹. تعلیقه بر کتاب منبع الحیاة سید نعمت‌الله جزایری، عربی، تألیف مرحوم آیت‌الله بهاری، نسخه مبیضة اصلی به خط مؤلف. در برگ پایانی نسخه، مرحوم حاج شیخ محمدرضا بهاری، برادر مؤلف، چنین نوشته است: «إلی هنا جف قلمه الشریف طاب ثراه فی سلخ شعبان من سنة ثلث و ثلثین و ثلاثانة بعد الالف من الهجرة». در اواخر همین سال مؤلف رحلت کرده است. ۹۶ برگ، خط نستعلیق، قطع جیبی، جلد تیماج مشکی یک لایه.

۳۰. مجموعه سه رساله، بدین ترتیب: ۱. حیاة الارواح، به عربی، در اصول دین، از ملا محمد جعفر استرآبادی، به خط مرحوم بهاری همدانی، ۸۵ صفحه؛ ۲. حواشی بر کتاب حیاة الارواح، به عربی، از مرحوم آیت‌الله بهاری، نسخه مبیضة اصلی به خط مؤلف در رمضان سال ۱۳۳۱، ۱۴۴ صفحه؛ ۳. دعوة الرشد فی مدرک اعمال العباد، به عربی، در پاسخ اشاعره، از مرحوم آیت‌الله بهاری، نسخه مبیضة اصلی به خط مؤلف در روز ۲۸ صفر سال ۱۳۳۱. ۲۴ صفحه، خط نستعلیق، عناوین قرمز، قطع جیبی، جلد تیماج مشکی.

۳۱. رد فرق مسیحیت و حقانیت اسلام، به فارسی، تألیف مرحوم آیت‌الله بهاری، نسخه مسوده اصلی به خط مؤلف در

اصلی مؤلف به شماره ۱۷ در گزارش نخست کتابخانه بهاری در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ آمده است. خط شکسته نستعلیق، عناوین قرمز. کتابت ربیع‌الثانی سال ۱۳۱۴، قطع جیبی، جلد تیماج قرمز مجدول.

۲۳. مجموعه دو کتاب در یک جلد، از تألیفات مرحوم بهاری، نسخه مسوده اولی کتاب به خط مؤلف: ۱. النور فی الامام المستور، به عربی، در حالات حضرت ولی‌عصر (عج). کتابت دوم صفر سال ۱۳۱۶، ۱۳۷ برگ؛ ۲. ذیل کتاب النور فی الامام المستور، به عربی، در حالات حضرت ولی‌عصر (عج)، از مرحوم بهاری، نسخه مسوده اصلی اول به خط مؤلف، کتابت یازدهم رجب سال ۱۳۲۱ در همدان. ۵۱ برگ. نسخه مبیضة اصلی اولی این کتاب به شماره ۱۱ در گزارش کتابخانه بهاری در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ آمده است، خط شکسته نستعلیق، عناوین قرمز، قطع رقعی کوچک، جلد تیماج قرمز.

۲۴. العصمة فی دفع الوصمة، به عربی، تألیف مرحوم بهاری، نسخه مسوده اصلی اولی کتاب به خط مؤلف در ماههای آخر حیات مؤلف در ششم صفر سال ۱۳۳۳ در همدان. نسخه مبیضة اصلی که از روی این مسوده به خط مؤلف کتابت شده است، به شماره ۱۰ در گزارش نخست کتابخانه بهاری در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ آمده است، خط نستعلیق، عناوین مشکی. بر فراز برگ آغاز، مرحوم شیخ محمدحسین فرزند مؤلف چنین نوشته است: «مؤلفه کاتبه ابی آیه‌الله الحاج شیخ محمدباقر البهاری قدس سره و أنا العاصی محمدحسین البهاری عفی عنهما». قطع جیبی، جلد تیماج چنایی مجدول.

۲۵. الیقین باختصاص مولانا امیرالمؤمنین (ع)، به عربی، از ابوالقاسم علی بن موسی بن جعفر بن محمد بن محمد طاووس علوی فاطمی حلّی، نسخه نفیس. مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی در سال ۱۳۱۲ ق، زمانی که در نجف اشرف ساکن بوده آن را کتابت کرده است. خط نسخ، عناوین قرمز، قطع جیبی، جلد تیماج قرمز.

۲۶. الدرزة الغریبة والتحفة الحسینیة، جلد اول، عربی، تألیف آیت‌الله بهاری، نسخه مسوده اصلی اولی کتاب به خط مؤلف در روز چهارشنبه سوم ذی‌حجه سال ۱۳۰۱ در نجف اشرف. دو نسخه مبیضة اصلی این کتاب به شماره ۳ و ۲۵ در گزارش نخست

۲۸ ذی حجه سال ۱۳۲۳. خط نستعلیق، عناوین قرمز و مشکی، ۳۴۴ صفحه، قطع جیبی، جلد تیماج قرمز مجدول.

۳۲. مجموعه چند رساله از تألیفات مرحوم آیت الله بهاری همدانی، بدین شرح: ۱. وجیزه در حالات عثمان بن عیسی الرواسی العامری الکلابی، عربی، کتابت محرم سال ۱۳۱۲ در نجف اشرف. این رساله را مرحوم حاج شیخ محمدحسین بهاری، فرزند مؤلف، در روز عرفه سال ۱۳۹۲ ق با نسخه اصلی مقابله کرده است. ۱۶ ص؛ ۲. رجال احمد بن ابی عبدالله برقی، عربی، ۴۱ ص؛ ۳. رساله در رجال، عربی، ۳۱ ص؛ ۴. تلخیص بخشی از رسائل رجالیه مرحوم حجت الاسلام شفتی، عربی، از مرحوم آیت الله بهاری در چند فصل: فصل اول در ابی بصیر، عربی، ۳۷ ص. کتابت شب یازدهم رمضان سال ۱۳۱۲؛ فصل دوم در اسحاق بن عمار، عربی، کتابت دوازدهم شوال ۱۳۱۳؛ فصل سوم در حسین بن خالد، عربی، ۲۴ ص؛ ۵. بخشی از تلخیص رسائل رجالیه مرحوم حجت الاسلام شفتی اصفهانی، عربی، از مرحوم آیت الله بهاری، شامل هفده فصل: فصل اول فی اتحاد معاویه المنسوب الی شریح، ۵ ص، کتابت شب دهم ربیع المولود سال ۱۳۱۳؛ فصل دوم در محمد بن الفضیل الراوی عن ابی الصباح الكنانی، عربی، ۴ ص؛ فصل سوم در محمد بن خالد برقی، ۳ ص؛ فصل چهارم در احمد بن محمد بن خالد برقی، ۳ ص؛ فصل پنجم در محمد بن احمد عن العمركی، ۳ ص؛ فصل ششم در محمد بن اسماعیل عن الفضل، ۱۲ ص. کتابت شب ۲۲ ربیع المولود سال ۱۳۱۳؛ فصل هفتم در احمد بن محمد بن عیسی، ۹ ص؛ فصل هشتم در شهاب بن عبد ربّه، ۳ ص. کتابت دهم ربیع الثانی سال ۱۳۱۳؛ فصل نهم در عبدالحمید بن سالم العطار و ابنه محمد، ۳ ص. کتابت عصر پنجشنبه سیزدهم ربیع الثانی سال ۱۳۱۳؛ فصل دهم در عمر بن یزید، ۱۰ ص. کتابت ۲۲ شوال ۱۳۱۳؛ ۶. تنزیه المشاهد عن دخول الابعاد، عربی، از مرحوم آیت الله بهاری، ۳۲ ص. کتابت عصر دهم جمادی الآخر سال ۱۳۱۱؛ ۷. تلخیص رساله شافیة رجالیه حجت الاسلام شفتی اصفهانی، از مرحوم آیت الله بهاری، شامل حالات ابراهیم بن هاشم قمی و دیگران. این مجموعه از روی مجموعه شماره ۱۳ همین بخش کتابت شده است و در این که خط مؤلف است تردید داریم، لیکن بیشترین

حواشی نسخه به خط مرحوم حجت الاسلام شیخ محمدحسین بهاری است که رساله های مجموعه را تصحیح و مقابله کرده است. قطع رقعی، خط نسخ، عناوین قرمز.

۳۳. الطلع النضید فی ابطال المنع عن لعن یزید علی طریق العامة، عربی، از مرحوم آیت الله بهاری، نسخه در عصر مؤلف در سال ۱۳۱۵ ق به خط شیخ اسدالله بن شیخ محمدرضا خوشنویس دزفولی از روی نسخه اصلی کتابت شده است. تألیف نسخه در روز شنبه نوزدهم محرم سال ۱۳۱۰ بوده است. خط نسخ، عناوین قرمز، جلد تیماج قرمز، قطع رقعی بزرگ. اکثر حواشی این نسخه به خط مؤلف است.

۳۴. سلاح الحازم لدفع الظالم، عربی، در اعتقادات، تألیف مرحوم آیت الله بهاری. این نسخه در عصر مؤلف و به دستور ایشان از روی نسخه اصلی به خط مؤلف کتابت شده است. دو نسخه اصلی دیگر این کتاب که مسوده و میبضه اصلی به خط مؤلف است، یکی به شماره ۴ در همین گزارش و دیگری به شماره ۵۹ در گزارش نخست کتابخانه بهاری در فصلنامه شهاب شماره ۱۲ آمده است. کاتب این نسخه اسدالله خوشنویس دزفولی فرزند شیخ محمدرضا است. خط نسخ، عناوین قرمز، قطع رقعی بزرگ، جلد تیماج قرمز، ۳۴۲ ص.

۳۵. مجموعه در فقه، به عربی، شامل افعال الصلاة، صلاة المسافرين، الصيد، سهو المأموم و مابعد. تألیف مرحوم آیت الله بهاری، نسخه مسوده اصلی به خط مؤلف، خط شکسته نستعلیق. این نسخه چون مسوده اولی مؤلف است، قلم خوردگی و پراکندگی دارد. قطع رقعی، جلد مقوایی، عطف و گوشه ها تیماج قهوه ای فرسوده.

۳۶. البراهین الساباطیة، به عربی، از جواد بن ساباط بن ابراهیم. این نسخه به خط مرحوم آیت الله بهاری است که در سال ۱۳۲۶ ق آن را کتابت کرده است. تملک مرحوم آیت الله شیخ محمدرضا بهاری، برادر مؤلف، در پشت برگ آغاز نسخه به سال ۱۳۳۳ ق آمده است. خط نستعلیق، عناوین قرمز، قطع جیبی، ۳۲۶ ص، جلد تیماج مشکی.

۳۷. مناهج الطالبین یا تعلیقه بر مختصر ابی محمد بن عبدالله بن یوسف بن هاشم انصاری، به عربی، نسخه نفیس به خط مرحوم آیت الله بهاری همدانی. احتمالاً این نسخه از تألیفات

مرحوم آیت‌الله بهاری باشد، زیرا مسوده است و قلم خوردگی بسیار دارد. خط نسخ و نستعلیق، قطع جیبی، عناوین مشکی، جلد تیماج قرمز ضربی مجدول با ترنج و سرترنج، ۶۲ برگ.

۳۸. سیب الرشاد، به فارسی، از ابراهیم بن احمد بن حسین بن خلیل، ردّ بر فرقه مسیحی پروتستانی، تألیف سال ۱۳۳۱ ق، ۸۳ برگ، خط نستعلیق و نسخ. این نسخه را مرحوم آیت‌الله حاج شیخ محمدرضا بهاری همدانی برای خود استنساخ کرده است. این عبارت در برگ پایانی آمده است: «استکنتها فی قریه بهار من حومه الهمدان لنفسی و انا الاحقر محمدرضا بن محمدجعفر طاب ثراهما فی سلخ شعبان ۱۳۵۰». قطع رقعی، جلد تیماج شکلاتی مجدول یک لایی.

۳۹. تحفة الحجاج، در مناسک حج، به فارسی، نسخه چاپ سنگی سال ۱۲۸۲ ق در تبریز، مطابق با فتاوی‌ای مرحوم حاج میرزا حسین حسینی، دارای حواشی خطی بسیار به خط مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی که با مرکب و جوهر قرمز نوشته است. ۱۴۱ ص، قطع رقعی کوچک، جلد تیماج زرشکی فرسوده یک لایی.

۴۰. شهادت قرآنی بر کتب ربّانی، به فارسی، در تفسیر و توضیح آیاتی که در آنها ذکر یهود و نصارا به میان آمده است. مؤلف مجهول، شامل ۱۳۱ فصل و یک خاتمه، ۱۷۷ ص، خط نستعلیق، عناوین مشکی درشت، قطع رقعی کوچک، بدون جلد.

۴۱. مجموعه بیاضی، شامل سه رساله فارسی در هیئت و نجوم: ۱. رساله معینیّه در هیئت، از خواجه نصیرالدین طوسی، دارای دوایر زیبای نجومی با شنگرف. کتابت دهه دوم ربیع‌الاول سال ۱۰۱۹. خط نستعلیق، عناوین شنگرف؛ ۲. تکمله رساله معینیّه خواجه نصیر طوسی، به فارسی، دارای اشکال

مدور نجومی با شنگرف؛ ۳. رساله در حکمت، به فارسی، مجهول، کتابت سال ۱۱۰۰ ق به خط عبدالرزاق دیلمی. این مجموعه به صورت بیاضی در قطع پالتویی است. برگ آغاز افتاده است. جلد مقوایی، عطف و لب‌ها تیماج قهوه‌ای فرسوده. ۴۲. ایضاح الخطاء فی تخطئة الاجلة العلماء، به فارسی، درباره مشروطه، از مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی، ۱۵ ص، نسخه اصلی به خط مؤلف، خط نستعلیق، عناوین مشکی، قطع جیبی، بدون جلد.

۴۳. رساله عربی، شامل احادیث و روایات درباره حضرت سیدالشهداء حسین بن علی (ع)، از مرحوم آیت‌الله بهاری همدانی، نسخه اصلی به خط مؤلف. متأسفانه چند برگ از پایان کتاب افتاده است. خط نستعلیق شکسته، عناوین مشکی، قطع رقعی کوچک، ۱۱۶ ص، بدون جلد.

در پایان یادآور می‌شود که پس از ورود و ثبت مجموعه فوق در دفاتر کتابخانه، دو جلد دیگر از آثار مرحوم بهاری - که در کانون قرآن بقیة الله الاعظم شهرستان بهار همدان نگهداری می‌شد - به شرح ذیل از سوی آن مرکز به این کتابخانه اهدا گردید تا همه مجموعه در یک جا قرار گیرد:

۱. مستدرک کتاب النور فی الامام المستور، به عربی، از مرحوم آیت‌الله بهاری، در احوال حضرت ولی عصر (عج)، نسخه میثقه اصلی به خط مؤلف، خط نستعلیق، عناوین شنگرف، قطع جیبی، ۱۲۳ ص، کتابت یازدهم رجب سال ۱۳۲۱ در همدان. جلد تیماج قرمز.

۲. مجاهدت، به فارسی، در جواب کتاب اظهار الحق، از مرحوم بهاری، کتابت پانزدهم و بیستم رمضان سال ۱۳۳۰، نسخه مسوده اصلی به خط نستعلیق مؤلف.

